

*Мехович Є.С.,
здобувач вищої освіти,
Перерва П.Г.,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економічного аналізу і зовнішньо-економічної діяльності,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут».*

ДО ПИТАНЬ ІНСТИТУЦІЙНОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ У СФЕРІ РОЗРАХУНКІВ

Україна входить до переліку країн з високим рівнем використання криптовалют, а після легалізації цифрових активів законом «Про віртуальні активи» питання їхнього регулювання стало ще більш актуальним. Відсутність чіткої інституційної моделі контролю та управління криптовалютами операціями, зокрема у сфері розрахунків, створює ризики ухилення від податків, шахрайства, відмивання коштів тощо. Впровадження механізмів регулювання може сприяти легальному використанню криптовалют у бізнесі та міжнародних транзакціях. Україна може використовувати досвід ЄС, США та інших країн, де вже діють відповідні механізми регулювання криптоактивів. Ринок криптовалют та блокчейн-технологій швидко розвивається, стаючи не лише інвестиційним інструментом, а й частиною глобальної фінансової системи. Однак через анонімність транзакцій, децентралізацію та складність контролю, криптовалюти створюють виклики для традиційних фінансових регуляторів.

Світові держави розробляють різні підходи до регулювання: легалізація та інтеграція криптовалют у фінансову систему (ЄС, Швейцарія, Сингапур). Обмежене або часткове регулювання (США, Японія, Велика Британія). Жорсткі заборони (Китай, Алжир, Марокко). Далі розглянемо детально ці підходи. ЄС підходить до криптовалют через два основні напрями: захист споживачів та фінансової стабільності і протидія відмиванню коштів (AML) та фінансуванню тероризму (CFT). Головним документом для регулювання цифрових активів став Регламент Markets in Crypto-Assets (MiCA), ухвалений у 2023 році. Регламент MiCA (Markets in Crypto-Assets) встановлює єдині правила для криптовалютних компаній у всіх країнах ЄС: ліцензує операторів, які випускають або надають послуги з цифровими активами, вимагає від компаній розкривати інформацію про проекти, що залучають кошти. Так, у 2023 році європейська криптовалютна біржа Bitstamp отримала ліцензію відповідно до MiCA, що дозволило їй працювати в усіх країнах ЄС без необхідності отримання окремих дозволів у кожній державі. ЄС приділяє особливу увагу стейблкоїнам – криптовалютам, прив'язаним до фіатних грошей (наприклад, USDT, USDC). Регламент MiCA вимагає, щоб компанії, які випускають стейблкоїни, мали достатні резерви для

їхнього забезпечення. Ця вимога стала відповіддю на крах стейблкоїна TerraUSD (UST) у 2022 році, що спричинив втрати на мільярди доларів. У кожній країні ЄС діють власні податкові правила. Наприклад, у Німеччині криптовалюти, які утримуються понад рік, не оподатковуються. У Франції прибуток від криптовалют оподатковується як приріст капіталу (30%). Португалія до 2023 року була "крипто-раєм", оскільки не стягувала податків із криптовалют, але новий закон запровадив 28% податку. Регуляторна модель США представляє децентралізоване регулювання. На відміну від ЄС, у США немає єдиного регулюючого органу для криптовалют. Натомість за них відповідають кілька установ. Securities and Exchange Commission (SEC) – контролює цифрові активи, які підпадають під визначення цінних паперів. Commodity Futures Trading Commission (CFTC) – регулює криптовалюти як товари (комодітіз). Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN) – бореться з фінансовими злочинами через криптовалюти. Спостерігається легалізація Bitcoin як платіжного засобу. У США Bitcoin розглядається як цифровий товар, а не офіційна валюта. Водночас деякі компанії, як-от Tesla, у певний момент приймали його як спосіб оплати. Китай раніше був світовим лідером у майнінгу Bitcoin (більше 65% глобального хешрейту). Проте у 2021 році уряд повністю заборонив криптовалютні транзакції та майнінг. Причини- контроль фінансових потоків і запуск власної цифрової валюти – цифрового юаня (e-CNY). Китай активно просуває цифровий юань, який контролюється центральним банком. Він має повний державний контроль над транзакціями. Використання в міжнародних розрахунках (наприклад, під час торгівлі з Росією). Внаслідок таких положень багато китайських криптобірж, таких як Huobi, були змушені переїхати в інші країни (наприклад, Сингапур). Як "Крипто-Рай" розглядається Швейцарія.

У місті Цуг (Crypto Valley) діє криптовалютна екосистема. Швейцарський фінансовий регулятор FINMA видає ліцензії для криптобірж та ICO. Для Японії характерним є чітке регулювання. Криптовалюти визнані як законний засіб платежу. Криптобіржі мають отримувати ліцензію від Financial Services Agency (FSA). Кейс Mt. Gox (2014): найбільша на той час біржа збанкрутувала через хакерську атаку. Це стало поштовхом для жорсткішого регулювання. Для Сингапуру характерний сприятливий режим. Тут існує легалізація криптовалют, але з жорсткими AML/CFT вимогами.

Багато великих криптобірж, як-от Binance, мають тут офіси. Міжнародний досвід показує, що ефективне регулювання криптовалют має балансувати між безпекою та контролем (запобігання шахрайству, відмиванню коштів), а також інноваційністю (сприяння розвитку фінансових технологій).

Україна може взяти за основу модель ЄС (MiCA) або японську модель регулювання, щоб інтегрувати криптовалюти в фінансову систему. Вибір моделі

регулювання криптовалют для України має базуватися на економічних реаліях, політичному контексті, інтеграційних процесах (ЄС) та необхідності створення стабільного та прозорого ринку цифрових активів. Моделі ЄС (MiCA) та Японії є найбільш прийнятними, оскільки вони забезпечують чіткі правила, захист інвесторів, прозорість ринку та сприяють розвитку фінансових технологій. MiCA впроваджує єдині правила для всіх криптовалютних компаній у ЄС. Від створення єдиного регуляторного поля Україна може отримати зрозуміле регулювання для бізнесу – криптокомпанії зможуть працювати без правової невизначеності. Єдина ліцензія - оператори, які отримають дозвіл в Україні, зможуть працювати в ЄС. Захист інвесторів та користувачів забезпечить підвищення довіри до ринку цифрових активів. Україна має всі шанси стати центром криптовалютної індустрії Східної Європи. Для цього потрібні лояльні податки та спрощена реєстрація криптокомпаній, захист прав інвесторів та гарантії безпеки активів, дозвіл банкам працювати з криптовалютою, випуск національного стейблкоїна UAH-Coin, створення вільної криптозони .

Як Україна може створити автономну модель? Єдиний регулятор (Національна служба з регулювання цифрових активів). Прозоре ліцензування криптокомпаній. Гнучка податкова політика (5% для фізосіб, 10% для бізнесу, податкові канікули для стартапів). Інтеграція криптовалюти у фінансову систему (банки, держсектор, бізнес). Автономна криптомодель має бути не копією ЄС чи США, а унікальною системою, яка стимулює економіку. Україна може використати криптовалюту як інструмент економічного розвитку, створивши стимули для бізнесу, інвесторів, експортерів і громадян. Однак дійсно ефективна модель має вирішити суперечності між криптовалютою та традиційною фінансовою системою.

Список використаних джерел:

1. Україна 2030 – країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>